

Praktiska Råd

Nr 3 upplaga 2 juni 2011

Tips inför vallskörden

För att lyckas med vallskörden bör man kombinera en god planläggning med stor flexibilitet. Vallskörden är troligen den växtodlingsåtgärd som är mest väderberoende i lantbruket. Alltså, vallmaskiner och lager måste vara i ordning och det måste finnas handlingsberedskap för dåligt väder. Här kommer en del tips inför vallskörden.

Gå en runda i vallen!

Gå en runda i vallen före den viktigaste växtodlingshändelsen för mjölkbönder, nämligen vallens förstaskörd. Då kan man se hur övervintringen fungerat och hur tillväxten kommit igång. Hur är till exempel fördelningen mellan baljväxter och gräs? Markskador från exempelvis vildsvin och mullvadar kan ge anledning till att ha högre stubbhöjd på krossen för att minska jordinblandning i grönmassan. Där det finns mycket jordhögar kan man försöka jämna till dem med en Crossboard-planka eller en upp- och nervänd 100-pinnaharv.

Kolla vallskördemaskinerna!

Minst lika viktigt är det att ha maskinparken för vallskörd i ordning alternativt vara överens om hur eventuellt maskinsamarbete i vallskörden skall gå till. Anlitar man maskinstation bör man gå igenom hela hanteringen i lugn och ro innan "vallskörderacet" börjar. Maskinstationsägare brukar inte gå att prata med under pågående skörd!

Man kan alltid tala om vädret...

Det som är svårare att påverka är vädret. Utnyttja regionala väderleksprognoser så mycket som möjligt. Utnyttja högtrycken! Ett högtryck i slutet på maj eller i början på juni innebär att då är det bara att sätta igång. Det kanske är det enda högtrycket som kommer den våren eller försommaren. Då gäller det att grejorna är i ordning.

SAMMANFATTNING

› Förbered väl

Inspektera vallen
Kolla maskinerna. Gå igenom med maskinstationen i god tid.

› Utnyttja alltid bra väder

› Förtorka

› Bredsprid gärna grönmassan

› Ensilering i plansilo

Exakthacka
Packa länge och noggrant
Täck med två lager plast + sand

› Rundbalsensilering

Ej för grovt
Jämna strängar = jämn inmatning
Mata inte pressen för snabbt
Snittat material packas hårdare
8 lager plast
Ställ på hökant
Använd tillsatsmedel vid låga ts-halter

greppa näringen

Förtorka!

Det finns flera fördelar med förtorkning;

- Ökad mängd torrsubstans i lasset och/eller balen.
- Ökad sockerhalt vilket gör att ensileringen underlättas
- Minskad risk för smörsyrasjäsning, vid ts-halt över 35 % är risken för smörsyrasjäsning liten.
- Vid höga ts-halter minskar baljväxternas förmåga att buffra (motstå) pH-sänkningar.

Vid ensilering i plansilo räcker det med att förtorka till 30 % = pressvattengränsen. Då fungerar fortfarande mjölksyrabakterierna optimalt och ingen näring försvinner genom pressvattenförluster. Vid ensilering i rundbalar bör förtorkning ske till 45–50 % torrsubstanshalt.

Slåtter med slåtterkross

Skörda med stubbhöjden 8–10 cm. Strängen lyfts då upp från marken och risken minskar för inblandning av jord och eventuella gödselrester. En fördel med slåtterkross är att förtorkningen snabbas på. Krossning ökar också den yta som är tillgänglig för mjölksyrabakterierna. Slåtterkrossens bearbetning av grödan får dock inte vara så hård att klöverbladen ramlar av. Lagom är bäst, som vanligt.

Bredspridande slåtterkrossar

Den alltmer utbredda tekniken med ensilering i balar har inneburit större krav på förtorkning, upp till 50 % ts och däromkring. Väderberoendet har ökat jämfört med både

plan- och tornsilo. Därför har man framförlatt i Holland men även i andra länder börjat med bredspridning av vallen efter slåtter (istället för strängar). Fördelarna med bredspridning är uppenbara, framförlatt;

- Snabbare förtorkning vilket innebär minskat väderberoende och minskade näringsförluster
- Jämnare ts-halt i det bärgade fodret. Därmed bör risken för oönskad tillväxt av klostridiesporer minska.
- Arbetsbredden på slåtterkrossen kan ökas utan att förtorkningstiderna förlängs.

Nackdelarna med bredspridning är;

- Man blir tvungen att köra i grönmassan och det tillkommer arbete med strängläggning.
- Ökad risk för inblandning av jord och stallgödselrester och därmed risk för kontaminering med oönskade mikrober.
- Troligen ökad fältförlust, men det har inte studerats så mycket i försök.

JTI har under två år studerat fyra olika förtorkningsstrategier och dess påverkan på förtorkningen och mikrobiell tillväxt;

- Orörd konventionell sträng.
- Konventionell sträng, flyttning med strängläggare efter ett dygn.
- Bredspridning – bakmonterad strängläggare.
- Bredspridning – frontmonterad strängläggare.

Resultaten visade att bredspridning innebar, icke oväntat, ett snabbare torkningsförlopp. Jämfört med den orörda strängen innebar det 5–10 %-enheter högre ts-halt. Flyttning av sträng och strängläggning av bredspriden grönmassa gav en mer homogen ts-halt i materialet. I denna undersökning gick det inte att påvisa någon ökad kontaminering på grund av körspår eller strängläggning.

I en senare undersökning vid SLU drar man slutsatsen att bredspridning fungerar vid bra skördeväder. Bredspridning innebar att ts-halten ökar vilket medför att det går att få in mer i varje bal och därmed är den extra kostnaden för strängläggning efter bredspridningen betald. Men om man är tvungen att skörda vid dåligt skördeväder – fuktigt och i värsta fall duggregn är det bättre att stränglägga grödan utan att röra i den och ensilera så fort som möjligt. Bredspridning vid fuktig väderlek riskerar att försämra grödans kvalitet utan att den torkar snabbare.

Hacka, Packa, Täck!

De gamla ensileringsråden gäller fortfarande. Hur går det egentligen till i praktiken?

Ensilering i plansilo

Hacka...

Detta är troligen det lättaste rådet att uppfylla. På maskinmarknaden finns det utmärkta exakthackar av olika typer och fabrikat och med bra kapacitet. Alltså, använd exakt-hackning vid ensilering i plansilo. Om du tycker att det är en för dyr investering, samarbeta med grannar eller använd maskinstation. När grödan hackas kommer mjölsyrabakterier blandas med växtsaft och därmed gynnas ensileringsprocessen. Det blir en snabb pH-sänkning.

Packa...

Många gånger är maskinkapaciteten på fälten så hög så att det blir stressigt vid packningen. Fuska inte med packningen! Det är väldigt viktigt att packningen blir rätt utförd. Viktigast för att uppnå hög volymvikt är att grönmassan läggs in i tunna skikt. Dålig packning innebär risk för luftfickor vilket kan åstadkomma värmebildning och dålig hygienisk kvalitet i ensilaget. Precis som silon skall vara väl rengjord innan inläggning av ensilage skall traktorn eller lastaren som packar vara väl rengjord.

Täck...

Ensilering i plansilo innebär en större yta som kan utsättas för luft jämfört med ensilering i torsilo eller ensilering i balpaket. Täckningen har två uppgifter dels att förhindra lufttillträde dels att skydda fodret från regnvatten. Bäst täckning åstadkommes med två lager plastfilm som är ljusreflekterande. Ovanpå den bör det läggas ett lager sand eller möjligtvis sågspån. Det förhindrar att plasten ligger och fladdrar och pumpar in luft samt uppvärmning av fodret under plasten från solen. Om du tycker att plasten är dyr, tänk på

vilket värde fodret har som skall skyddas. Det är betydligt billigare med lite extra plast än att foder blir förstört under lagringen. Både tillväxt av klostridier och svampar gynnas av hög temperatur. Om det blir uppehåll under ensileringen t ex under natten måste grönmassan täckas tillfälligt eftersom mikroberna ständigt är aktiva!

De nygamla råden vid ensilering i plansilo blir;

- Exakthacka
- Packa länge och noggrant
- Täck både med plast och sand

Konservering av grönmassa i balar

Denna lagringsform har ökat markant under senare år. Det finns flera skäl till detta t ex lägre investeringskostnad, större möjlighet att skilja på olika grovfoderpartier, relativt enkel hantering och större flexibilitet.

Ett känsligare system eller...

Den rekommenderade förtorkningsgraden vid användning av plastbalar, 45–50 % ts innebär ovillkorligen ett större väderberoende. Oftast är utgångsmaterialet inte hackat vilket innebär att det blir svårare att packa och att långsträigt material kan ta håll på plasten. Dessutom kan det vara svårt att skydda de lagrade balarna från yttre skadegörare som fåglar eller råttor.

Egentligen lufttät lagring istället för ensilering

Själva konserveringen beror på, åtminstone i kraftigt förtorkade balar, mer på frånvaron av luft än själva ensilerings-

processen. Mikroberna växer inte vid en ts-halt över 50 % ts. Ofta har dock grönmassan i balen varierande ts-halt vilket innebär att man kan få tillväxt av mjölksyrabakterier men även, i värsta fall, av oönskade bakterier som klostridier. Det är alltså väldigt viktigt att förhindra lufttillträde. För att få välpackade balar är följande punkter viktiga;

- Grödan får inte vara för grov
- För att underlätta inmatningen i pressen skall strängarna vara jämna.
- Grönmassan får inte matas in för snabbt i pressen.
- Snittat material kan packas hårdare (10–15 %)

8 lager plast

Inplastningen skall ske så snabbt som möjligt efter pressning, senast två timmar efter pressning. Inplastningen skall ske så nära lagringsplatsen som möjligt, för att minska risken för skador på balarna vid hanteringen. Stapla balarna stående på ”högkant” (som en coca-cola burk). Lagringsplatsen skall helst vara hårdgjord och lägg gärna ett nät över balarna för att skydda mot fåglar. Plastfilmen skall vara vit, kvalitetskontrollerad och p-märkt. För att minska antalet skarvar är det bättre med 75 cm plast jämfört med 50 cm bred plast. Sträckningen skall vara 70 % på balen. Använd åtta lager plast, det ger säkrare lagring. Det förhindrar även att balen blir för varm under högsommaren. Om balarna bara skall lagras en kort tid kan sex lager plast räcka.

Tillsatsmedel

Tillsatsmedel bör användas när man misstänker att förhållandena för ensilering inte är optimala. Det kan t ex bero på

att grödan inte innehåller tillräckligt med näring för att få fart på mjölksyrabakterierna. Tillsatsmedel skall alltid användas vid följande tillfällen;

- Rundbalsensilering där grönmassans ts-halt är under 40 %. Detta för att motverka tillväxt av klostridier och därmed risk för sporer i mjölken.
- Vallen har gödslats med stallgödsel och urin uppblandat med pressvatten.

Vid följande tillfällen finns det starka motiv för att använda tillsatsmedel;

- Vid direktskör eller låga ts-halter. Risk för klostridietillväxt.
- Stor andel balväxter i vallen. Kan ge brist på näring till mjölksyrabakterierna
- Till grova och förvuxna grödor. Brist på näring till mjölksyrabakterierna.

Tillsatsmedel hjälper inte mot dålig skördeteknik, förorenad grönmassa, otät silo eller otäta balar!

Lästips

I tidningen Husdjur (nr 3 och 4/2011) finns många intressanta artiklar om vall- och ensilering.

KÄLLOR

Husdjursföreningarna. 2003. *Tillsatsmedel vid ensilering*
Neuman, L. 2002. *Teknik för vallskörd i ekologiskt lantbruk*. Jordbruksinformation 3. SJV
Spörndly, R.2011. *Kvalitet eller kvantitet i vallskörden*. www.ja.se.
Spörndly, R. 2011. *Snabb förtorkning i vallskörden*. www.ja.se
Sundberg, M. 2002. *Bredspridning av vall vid slåtter*. JTI-rapport 291
Svenska Vallföreningen. *Vallbrev*
Svensk Mjolk. 2002. *Kvalitetssäkrad mjölkproduktion*

Europeiska jordbruksfonden för landsbygdsutveckling: Europa investerar i landsbygdsområden

Praktiska Råd är en skriftserie inom Greppa Näringen för handfasta råd kring produktion och miljö. Rådgivnings- och informationsprojektet Greppa Näringen är ett samarbete mellan Jordbruksverket, länsstyrelserna, LRF och företag inom lantbruksnäringen. Du når oss på: tel 0771-573 456, www.greppa.nu